

is one of the important conditions for a stable transformation of the Ukrainian economy into a market and building an effective model of a socially oriented economy.

LIST OF SOURCES USED

1. Krylov A.N. Corporate identity for managers and marketers. M.: Publishing house Icarus, 2nd ed. 2004. - p. 35-37.
2. Shkonda V.V., Kalyanov A.V. Human potential in the axiological dimension // proceedings of the IAPM. – 2011. – Issue 4 (31) – K.: GP Outstanding house «Staff», 2011. – p. 100-106.
3. Eldridge J., Crombie A. A sociology of organization. — London: Allen&Unwin, 1974. - p. 150-151.
4. Vikhansky, O. S., Naumov, A. I. B54 Management: Textbook. - 3rd ed. - M.: Gardariki, 2003. - p. 110-118.
5. Shein E.H. Organizational Culture and Leadership: A dynamic view. — San Francisco. CA.: Jossey-Bass Inc., 1985. - p. 79-95.

Пржевальський М.М.

студент III курсу факультету управління персоналом,
соціології та психології

*ДВНЗ «Київський національний економічний
університет ім. В.Гетьмана», Україна*

СЕРЕДНІЙ КЛАС В УКРАЇНІ: СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

В Україні з початку 2000-х років досить часто обговорюється тема середнього класу, його особливостей визначення та розвитку в українських реаліях. Середній клас, як стверджує абсолютна більшість науковців, є основоположною соціальною структурою що активізує сили, зацікавлені у створенні ринкової економіки, соціальною групою, що здатна здійснювати самостійну, відповідальну та активну діяльність. Проте якщо мова йде про Україну, то на мій погляд, слід казати про недостатню інституціоналізацію цього соціального прошарку, а також, про неприйнятні економічні умови для його домінування у економічній структурі суспільства за прикладом розвинених країн.

За даними досліджень міжнародних соціологічних організацій (Global Wealth Report 2017), чисельність середнього класу в США сягає близько 38%, у Німеччині та Ізраїлі – 42%, у Великій Британії – 57%. Країною з найбільшим середнім класом стала Австралія (66%). Український середній клас сягає близько 17%. Проте представники середнього класу в Україні, на думку фахівців, жодним чином не відповідають критеріям, встановленим для представників середнього класу демократичних держав світу. Тому оперуючи об'єктивними даними, матимемо цифру не більше 5% [3].

Розподіл багатства та доходу в сучасних капіталістичних суспільствах, зокрема і в нашій країні, залишається дуже нерівним, незважаючи на те, що більшість людей в них живуть зараз заможніше, аніж кілька поколінь тому. У соціології усталена модель класової структури нерівності у розвинутому суспільстві, яка передбачає його поділ на три основні класи вищий, середній і нижчий. На відміну від класової структури сучасних розвинутих суспільств, соціальна стратифікація у колишньому радянському суспільстві має переважно етакратичний характер, тобто відображає значною мірою нерівність у доступі різних верств до важелів державної і політичної влади та відповідних привілеїв.

У сучасних постіндустріальних суспільствах домінуюче становище має середній клас. В економічно розвинених демократіях соціальна структура, якщо уявляти її в якості геометричної фігури, нагадує ромб, де верхні та нижні верстви суспільства малочисельні, натомість середній клас утворює найширший сегмент у центрі фігури. Існує два підходи у визначенні середнього класу – суб'єктивний та об'єктивний. Суб'єктивний ґрунтується на принципі самоідентифікації, тобто виходить з міркувань самих членів суспільства стосовно того, до якої соціальної верстви чи класу вони належать. Об'єктивний підхід оперує ознаками, що не залежать від переконань індивіда, – найчастіше це характер праці та рівень доходів. Необхідність і надзвичайна важливість дослідження процесу становлення та визначення стратегічних напрямів розвитку середнього класу обумовлюється статусом і роллю цієї групи в суспільстві.

Середній клас у розвинених країнах виконує важливі соціальні функції. Зокрема він виступає у ролі соціального стабілізатора, підтримуючи еліти й захищаючи малозабезпечені верстви населення. Середній клас – це також чи не найбільший прошарок економічних донорів, що вчасно сплачують податки і є значною споживчою групою. Окрім цього, середній клас активно береже і поширює цінності та традиції своєї країни [4].

Загальносвітові стандарти вивчення середнього класу як прошарку суспільства звертають увагу на такі основні критерії, що вирізняють його серед інших:

- Стабільні доходи, що задовольняють широкий спектр матеріальних, соціальних і духовних потреб;
- Значний рівень добробуту(власна домівка з сучасним ремонтом, принаймні одне авто бізнес-класу на родину, якісне харчування, можливість придбання коштовних речей тощо);
- Високий рівень освіти, усвідомлення себе щасливою людиною, висока тривалість життя.

Слід зазначити, що більшість названих параметрів в Україні ще або не склалася, або не набула відчутних проявів. Середня тривалість життя чоловіків у нашій країні становить

61,7 року, а жінок – 73,4 (Україна за цим показником передостання в Європі), чисельність населення щорічно зменшується на 200–300 тис. осіб, відбувається депопуляція. За таких умов у нашій країні ускладнено швидке формування середнього класу[5].

На думку фахівців, феномен „середнього класу” в Україні позбавлений базових матеріальних ознак: переважну більшість населення (85 %) за оцінками соціологів можна кваліфікувати як малозабезпечені або такі, що перебувають за межею бідності. Відтак, єдиним критерієм, що можна застосовувати при аналізі стану та рівня середнього класу у вітчизняних умовах, є самоідентифікація громадян з точки зору власної приналежності до середнього класу. Згідно з даними різних соціологічних опитувань, кількість громадян, які відносять себе до середнього класу коливається в межах 50 %. .

Особливості перерозподілу ресурсів на етапі трансформації України зумовили наявність потужного сектору тіньової економіки та, відповідно, тіньової політики, які в поєднанні сформували особливу соціальну групу – закриту, нечисленну спільноту сучасної політично-бізнесової еліти, що вкотре засвідчує нерозривний зв’язок власників великого капіталу та правлячих в цей час владних еліт. Результатом цього процесу є фактичне позбавлення певної частини українського середнього класу однієї з головних статусних ознак — готовності захищати демократичні цінності і перспективи висхідної соціальної мобільності (через закритість еліти) та обмеження іншого джерела його формування – малого та середнього підприємництва. Постійно зростає кількість підприємців-фізичних осіб та власників малих підприємств. Втім, через відсутність сприятливого підприємницького клімату значна частина малих підприємств вимушено переходить у тіньовий сектор, або за неможливістю дотримуючись букви закону реалізувати свій потенціал та розвиватися — не витримують конкуренції чи не мають достатнього попиту [6].

Надзвичайно важливим на даному етапі розвитку України, на мій погляд, є прийняття Податкового Кодексу, який сприяв би створенню умов для вільного підприємництва і своїми положеннями не знищував би середній клас. Від держави більшість середнього класу очікує допомоги щодо створення сприятливих умов зайнятості працездатних громадян, встановлення адекватної ціни праці, створення нових робочих місць, умов для вільного підприємництва, надання соціальних кредитів на отримання житла, освіти тощо.

Отже, перед державою на шляху формування середнього класу стоїть досить багато вимог, проте першочерговою, на мій погляд має стати створення умов для розвитку малого бізнесу та стимулювання інвестиційної й інноваційної діяльності підприємств шляхом послаблення податкового тиску і спрощення оподаткування. На сьогоднішній день в

Україні прийнято близько 10 державних документів, що так чи інакше стосуються інтересів малих підприємців, та з іншої сторони, нівелюються іншими законами.

Як висновок можна зазначити: на сьогоднішній день поняття «середнього класу» в Україні є досить розмитим і відносним. Загальноприйнятим у світі критеріям “типового” середнього класу відповідає в Україні вкрай невелика частина населення. Причому прошарок середнього класу в українському суспільстві характеризується значною нестабільністю, оскільки в умовах кризового стану економіки вкрай важко зберегти відповідність основоположних критеріїв відповідності: стабільний дохід, що задовольняє соціальні та матеріальні потреби, наявність коштовного майна (автомобіль, техніка) та житла покращеного комфорту. У майбутньому хотілося б звернути увагу дослідників на необхідність подальшого моніторингу цієї проблеми та надання рекомендацій для розвитку середнього класу в Україні як невід’ємної частини економічної та соціальної стабільності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Головаха Е. Изменение социальной структуры и формирование среднего класса на Украине [Електронний ресурс] / Евгений Головаха – Режим доступу до ресурсу: <http://www.nir.ru/sj/sj/4golov.htm..>
2. «Середній клас в Україні: уявлення та реалії [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: http://razumkov.org.ua/uploads/article/2016_Seredn_klas.pdf.
3. Global Wealth Report 2017 [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://static.poder360.com.br/2017/11/global-wealth-report-2017-en.pdf>.
4. Ремовська О. Середній клас в Україні [Електронний ресурс] / О. Ремовська – Режим доступу до ресурсу: <https://www.radiosvoboda.org/a/1838917.html>.
5. Державна служба статистики України [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
6. Проблеми становлення середнього класу як основи розвитку громадянського суспільства в Україні [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://old.niss.gov.ua/Monitor/April2010/2.html>.